

Peter Herceg – Ivana Kvetánová¹

KLÁŠTOR SV. KATARÍNY ALEXANDRIJSKEJ V DECHTICIACH. MOŽNOSTI LOKALIZÁCIE PÔVODNÉHO AREÁLU KLÁŠTORA POMOCOU HISTORICKÝCH MÁP, PÍ SOMNÝCH PRAMEŇOV A ARCHEOLOGICKEJ PROSPEKCIE.

Areál pôvodného kláštora sv. Kataríny Alexandrijskej pri Dehticiach na základe dochovaných prameňov zaberá väčšie územie než aké poznáme zo súčasnosti. Okrem budov samotného kostola a kláštora, z ktorých sa nám zachovali len ruiny (obr. 1), k nim patrilo aj širšie hospodárske zázemie. Rozsah areálu bývalého františkánskeho kláštora možno rekonštruovať podľa historických máp a to konkrétne z 1., no predovšetkým z 2. vojenského mapovania, či katastrálnej mapy z roku 1898. Verifikáciu a spresnenie týchto údajov dopĺňa priebežný archeologický, geofyzikálny a historický výskum lokality. Rovnako prínosná je archeologická prospekcia, pri ktorej sa nedeštruktívnou metódou bádania - prieskumom okolia podarilo na jar v roku 2009 lokalizovať priestor kláštornej záhrady, nachádzajúcej sa severne od samotného kostola a kláštora.

Katarínka – lokalizácia a história

Kláštor a kostol sv. Kataríny je v súčasnosti známejší skôr pod označením Katarínka. Nachádza sa medzi obcami Dehtice a Naháč (okr. Trnava). Areál síce leží bližšie k Naháču, avšak minimálne do 17. storočia patrí do katastra Dehtíc. Kláštor príslušajúci reholi Františkánov bol atypicky situovaný mimo mestského prostredia, v lesoch Malých Karpát, v polohe Kátlovska hora (obr. 2). Rozprestieral sa na krasovitom návrší sklaného vápencového nad Dubovským potokom.

Je známe, že Františkáni (Rád menších bratov sv. Františka, lat. Ordo Fratrum Minorum) sa ako žobráva rehoľa usádzali takmer výlučne v mestách. Na Katarínku prišli z podnetu grófa Krištofa Erdödiho, vtedajšieho majiteľa Dobrovodského panstva, ktorý tu v roku 1618 založil kláštor (Simončíč 1989, 162). O rok na to prišli do kláštora prví františkáni.

Za dôvod založenia kláštora sa pokladali dve zjavenia sv. Kataríny. Ako hovorí zakladajúca listina kláštora a kanonické vizitácie, svätica sa zjavila istému obyvateľovi z neďalekých Dehtíc Jánovi Mancovi, resp. Mancovičovi (Simončíč 1966, 18; 1969, 162; 1998, 346; Matulová 2003, 23). Matej Bel spomína, že sa zjavovala Jánovi Aponimu, mladému šľachticovi z Jablonice, ktorý tu žil ako pustovník bezprostredne pred založením kláštora (Simončíč 1966, 18; 1989, 162). Oddanosť jablonických Aponiovcov k tomuto kláštora sa naozaj nedala uprieť, čo zrejme nesúviselo len so samotnou blízkosťou kláštora s ich panstvom. Nie len Erdödiovcí, ale i Aponiovcí a Labšanskí si vybrali kostol sv. Kataríny za miesto svojho posledného odpočinku.² Existenciu kláštora ukončil Jozef II. roku 1786 rozhodnutím o zrušení kláštorov (predovšetkým žobravých reholí) nevykonávajúcich charitatívnu alebo vzdelávaciu funkciu. V zaniknutom kláštore v rokoch 1788 – 1792 bývali siedmi vojenski invalidi z Trnavy a rok po ich odchode bol kláštor vykradnutý. Spomenuté šľachtické rodiny sa rozhodli previezť telesné pozostatky svojich predkov z Katarínky do krýpt v Hlohovci a Jablonici (Simončíč 1966, s. 23, 1989, s. 164; Matulová 2003, s. 24, s. 82-83). Opustený kláštor sa stal pre obyvateľov z neďalekých dedín i pre nasledujúcich majiteľov panstva a pozemkov zaniknutého kláštora – Pálfiocov, ľahko dostupným zdrojom stavebného materiálu.

Posledné roky sa archeologický výskum lokality sústreďuje na zistenie toho, čo predchádzalo vzniku samotného barokového kostola a kláštora. Ako napovedali stručné zmienky v zakladajúcej listine kláštora, či správa v kanonickej vizitácii z roku 1634, na mieste sa nachádzala staršia kaplnka.³ Archeologickým výskumom sa podarilo potvrdiť jej situovanie v priestore presbytéria kostola. Zaujímavým zistením je fakt, že v okolí tohto objektu sa nachádzal cintorín. Pochovávalo sa tu jednoznačne v 16., no zrejme i v 15. stor. (Bodoriková – Urminský 2007, s. 4 – 10, Bodoriková – Kvetánová – Slivka 2008, s. 14 – 19, Kvetánová – Urminský – Hunka, v tlači, Kvetánová – Slivka, v tlači)

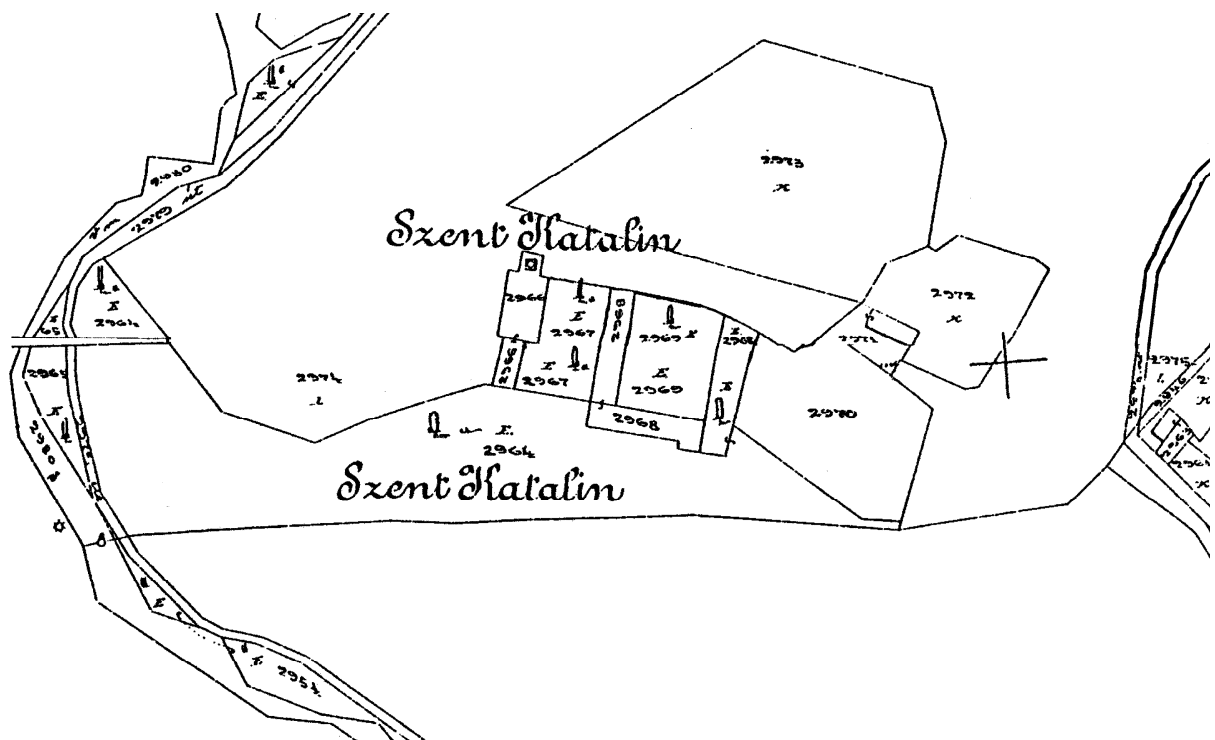
¹ Mgr. Peter Herceg, Mgr., občianske združenie Katarínka, Šándorova 8, 821 03 Bratislava Peter.Herceg@katarinka.sk, Mgr. Ivana Kvetánová, PhD., Trnavská univerzita v Trnave, Katedra klasickej archeológie, Hornopotočná 23, 918 43 Trnava, quitko@gmail.com. Na realizácii prospekcie, výskumov a získaní výsledkov ako aj záchranných prácach na pamiatke sa podieľali členovia občianskeho združenia Katarínka a ZKSM, za čo im patrí poďakovanie. Za pomoc špeciálne ďakujeme Mgr. Martine Matulovej – Šujanovej, Mgr. J. Urminskému, Doc. PhDr. M. Slivkovi, CSc. a Tomášovi Vlčekovi.

² Jedna z krýpt, patriaca pravdepodobne rodine Labšanských bola preskúmaná J. Urminským v rokoch 2000 – 2001 (Urminský 2002, s. 215-217). Výskumu predchádzalo geofyzikálne meranie realizované R. Paštekom a P. Zahorcom (Pašteka – Zahorec 2000, s. 373-387). Antropologické určenie jedincov uložených v krypte pozri: Bodoriková 2002a, s. 22 – 27, 2002b, s. 28 – 34.

³ Zakladacia listina kláštora. Magyar Országos Levéltár v Budapešti: „Acta ecclesiastica ordinum et monialium“, fasc. č. 44 a 45 AD-B. Zachovala sa tiež ako opis v kanonickej vizitácii Dehtíc z r. 1782. Vizitácia z r. 1634 pozri Beke 1994, s. 223.

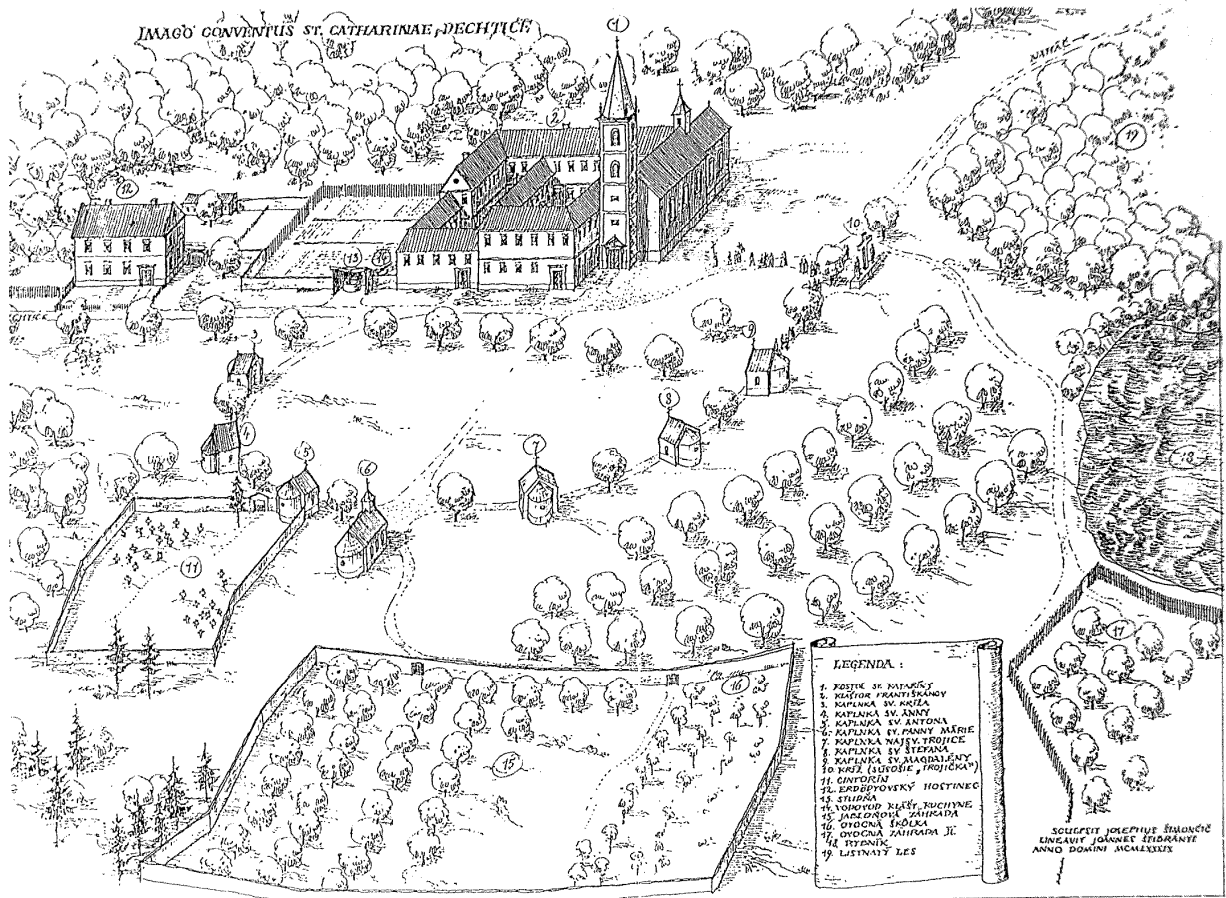
Obr. 1 Letecký pohľad na kláštor sv. Kataríny v Dehticiach

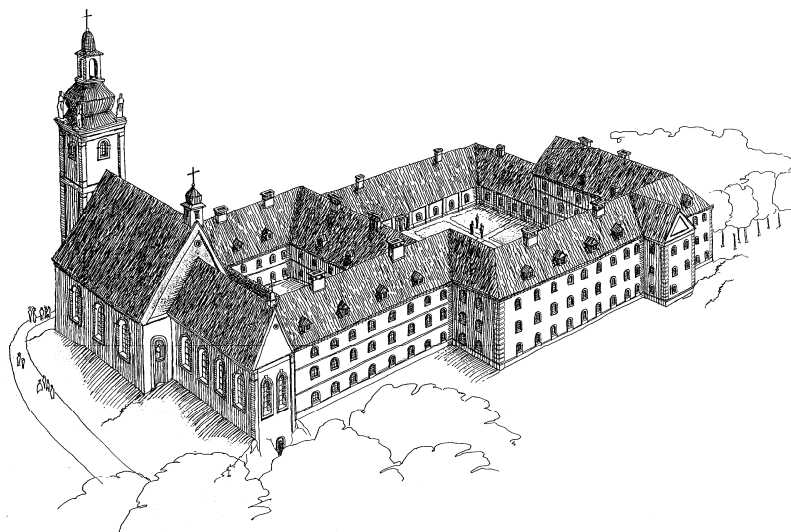
Obr. 2 Katarínka na katastrálnej mape z konca 19. stor.

Kláštorný areál podľa písomných prameňov

O pôvodnom rozsahu a podobe areálu si vieme vytvoriť predstavu najmä podľa písomných zmienok. Presnejšia lokalizácia niektorých objektov je zatiaľ len na úrovni hypotéz. O rekonštrukciu areálu (obr. 3) sa pokúsil už J. Šimončič v spolupráci s J. Štibrányim (Šimončič 1989, s. 163) išlo však len o ideovú rekonštrukciu na základe písomných opisov inventáru kláštora, budov a hospodárskeho zázemia, nie o rekonštrukciu ktorá by sa mohla opierať o jednoznačné grafické či mapové podklady. Ďalšie rekonštrukcie kláštora a kostola vytvorila P. Gojdičová (2003) a B. Sepši (2000).

Obr. 3 Rekonštrukcia areálu podľa J. Šimončiča a J. Štibrányiho (Šimončič 1989, s. 163)

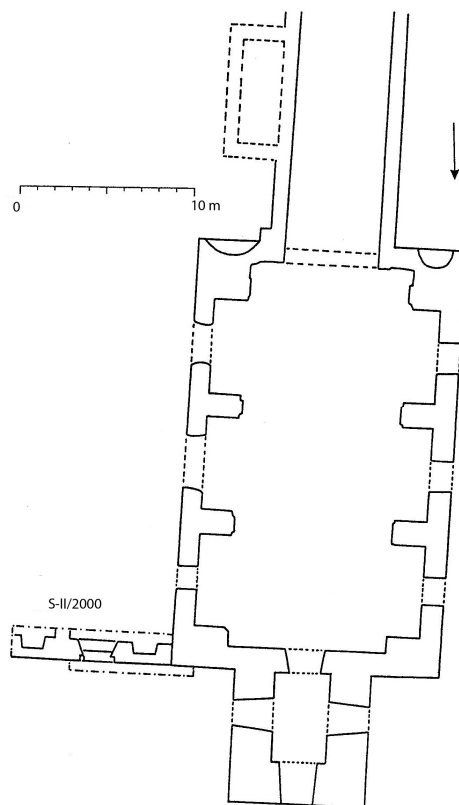
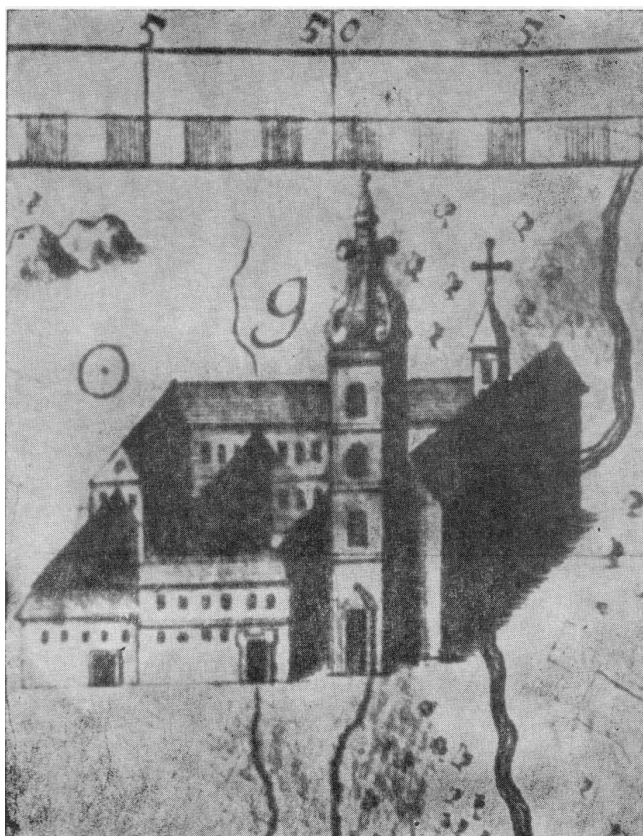

Obr. 4 Rekonštrukcia kláštora a kostola sv. Kataríny podľa P. Gojdičovej (2003)

Kláštorný komplex nemal počas svojej existencie jednotnú podobu. Už samotný kostol a kláštor prešli viacerými stavebnými úpravami a prestavbami. Pravdepodobne tá najzásadnejšia sa udiala za majiteľa panstva Gabriela Erdödiho a jeho manželky Judity Amadé v rokoch 1646-1647. Nepochybne treba rátať s vývojom podoby celého areálu a s postupným pribúdaním jednotlivých objektov. Z pôvodných budov sa zachoval barokový kostol s neskôr dostavanou vežou a južný trakt kláštora (obr. 1). V jeho okolí stálo sedem, podľa iných informácií osem, inde sa uvádza až 9 menších kaplniek.⁴ Neďaleko sa nachádzal cintorín obohaný kamenným múrom, studňa, hostinec, malá väznica v priestoroch kláštora. K hospodárskym budovám patrili majer, štyri sýpky a sušiarne ovocia, krajčírka, stolárska, kováčska, či zámočnícka dielňa, pekáreň, ľadovňa na uskladnenie potravín, rybník, dve ovocné záhrady obohané múrmi (jedna z nich bola situovaná vedľa rybníka, druhá zrejme z južnej časti kláštora) a zeleninovú záhradku (medzi múrmi kláštora smerom k noviciátu). Prístupové cesty lemovali kaplnky, božie muky, križe, či sochy svätých (Matulová 2003, s. 30, s. 48-50).

Rugendova mapa a skutočná podoba kláštora

Na mape františkánskych kláštorov mariánskej provincie v Uhorsku z roku 1743, ktorú vytvoril Jeremias Gottlob Rugendas, nechýba ani kláštor sv. Kataríny pri Dechticiach (Šimončíč 1966, obr. na predsádke, 1989, s. 161). Litografia zobrazuje pohľad na kostol a kláštor zo severnej strany (obr. 5) a je snáď jediným zachovaným a známym vyobrazením kostola a kláštora. Je pochopiteľné, že pri zobrazení došlo k istému zjednodušeniu až skresleniu. Toto sa prejavilo napríklad vo vyznačení vodného toku hneď pri múroch kostola, pričom sa možno nazdávať, že ide o rieku Dudváh. (dôvodom je malá mierka mapy, do ktorej sa snažil vkresliť detailné zobrazenia kláštorov). Ďalším dosť podstatným omylom, ktorý sa dostal do Rugendovej mapy je umiestnenie čelnej fasády kláštornej budovy. Archeologickým výskumom, ktorý realizoval v roku 2000 Jozef Urminský (sonda II/2000), sa jednoznačne potvrdilo, že severný múr kláštora so vstupným portálom do kláštora nepredstupoval pred vežu kostola, ako je tomu u Rugenda (Urminský 2002, s. 215-217, s. 375 obr. 172). Čelnú stenu postavili v jednej línii so severným múrom kostola a do priestoru vystupuje len veža s 3 vchodmi so severnej, západnej a východnej strany (obr. 6). Ďalšou nepresnosťou je napríklad architektonické riešenie veže, kde chýbajú na nárožniach umiestnené štyri sochy františkánskych svätcov v nadživotnej veľkosti,⁵ alebo nesprávny počet a umiestnenie okien na veži. M. Matulová zrejme správne predpokladá, že Rugendas pracoval pravdepodobne iba podľa predlohy či rozprávania a samotný kláštor nikdy nenavštívil (Matulová 2003, 29-30)

Obr. 5 Katarínka na Rugendovej mape z roku 1743

Obr. 6 Výsledky výskumu J. Urminského (Urminský 2002, 375 obr. 172)

⁴ Ich počet sa odlišuje. Niektoré zdroje uvádzajú sedem, iné až osem kaplniek. Ďalšia, teda v poradí už deviata, sa nachádzala zrejme z južnej strany nad jaskynkou pod hlavným oltárom. Radváni 1948, s. 23; Šimončíč 1966, s. 21, 1989, s. 162; Matulová 2003, 51-52.

⁵ Sochy sú dnes prenesené v Smoleniciach pri rodinnej hrobke Pálfiocov nad cintorínom.

Pokus o rekognoskáciu areálu kláštora na základe mapových podkladov a archeologickej prospekcie

Na jar roku 2009 sa v okolí ruín kláštora sv. Kataríny realizoval archeologický prieskum v spolupráci s občianskym združením Katarínka a ZKSM.⁶ Cieľom prieskumu bola rekognoskácia terénu, so zámerom nedeštruktúrnou metódou rozpoznať a lokalizovať zaniknuté objekty patriace k samotnému kláštoru, všimnúť si prírodné i umelo vytvorené zásahy, ktoré by doplnili obraz o prostredí a bezprostrednom okolí kláštora.

Kaplnky

Prieskumom sa podarilo predbežne lokalizovať miesta severne od veže kostola, kde sú dodnes viditeľné terénne anomálie. Na základe písomných prameňov ako aj podľa mapových podkladov prvého aj druhého vojenského mapovania by sa v tejto polohe mali nachádzať menšie barokové kaplnky, ktoré si údajne nechali vybudovať niektoré z okolitých dedín (Simončíč 1989, s. 162). Jednu z nich sa podarilo nájsť archeologickým výskumom v rokoch 1997 až 2000 (Urminský 2000, s. 143-144, s. 229 obr. 94).⁷ V blízkej budúcnosti sa na spomínanej ploche plánuje realizácia geofyzikálneho merania, ktoré presní rozmiestnenie i samotnou identifikáciu objektov.

Okrem spomínaných kaplniek sa podľa zápisnice z roku 1794 mala v areáli nachádzať ďalšia - v poradí deviatá kaplnka zasvätená sv. Kataríne. Písomné pramene ju lokalizujú z južnej strany kostola, hneď za svätynou (Radváni 1948, s. 23; Simončíč 1966, s. 21, 1989, s. 162; Matulová 2003, s. 51-52). M. Matulová sa odvoláva na ďalšiu zmienku, ktorá hovorí o situovaní kaplnky do interiéru kostola, presnejšie nad skalný masív, podľa čoho by bolo možné určiť jej lokalizáciu k západnej stene kostola (najpravdepodobnejšie presbytéria). Využívala sa i po zániku kláštora, do roku 1808, kedy hrozilo jej zasypanie (Matulová 2003, s. 51, Štátny archív v Bratislave, Fond Mariánska provincia františkánov, inv. č. 930, s. 36). Na 2., ale i 3. vojenskom mapovaní možno rozpoznať menšiu stavbu nachádzajúcu sa juhozápadne od kostola. Leží na vyvýšenom mieste na skalnatom hrebeňovitom výbežku (obr. 9). I v súčasnosti možno vidieť isté náznaky pozostatkov tejto stavby. Či však možno tento objekt stotožniť práve s kaplnkou sv. Kataríny, alebo ide o iný typ stavby, zostáva otázkou. Hodnovernosť tejto úvahy môže dokázať alebo spochybniť až ďalší výskum.

Lokalizácia záhrady a rybníkov

Kláštoru nemohli chýbať záhrady a rybníky. V kláštore sv. Kataríny v Dechticiach sa pestovali rôzne typy ovocných stromov, no najmä jablone známe po celom Uhorsku (Simončíč 1966, s. 21-22, Matulová 2003, s. 50). J. Simončíč a J. Stibrányi v rekonštrukcii z roku 1989 (obr. 3) správne situovali záhradu a rybník severne od kláštora (Simončíč 1989, s. 163). Pamätníci si však spomínajú na staré ovocné stromy, ktoré tiež rástli bližšie pri kláštore, na lúke pred kláštorom. Písomné pramene nás informujú o vybavení, priestorom usporiadaní a mobiliári jednotlivých častí kláštornej budovy (Matulová 2003, s. 45). Pri kláštore fungovali dve ovocné záhrady obohané múrmi. Jedna z nich ležala južne od budov kláštora, jej rozsah si možno predstaviť na základe dodnes zachovaného obvodového múru (obr. 7) Záhrada rozprestierajúca sa na svahovitom, pomerne strmom teréne, bola členená terasami, ktorých náznaky sú ešte dodnes rozpoznateľné. Nachádzali sa tu tiež včelie úle (Matulová 2003, s. 50).

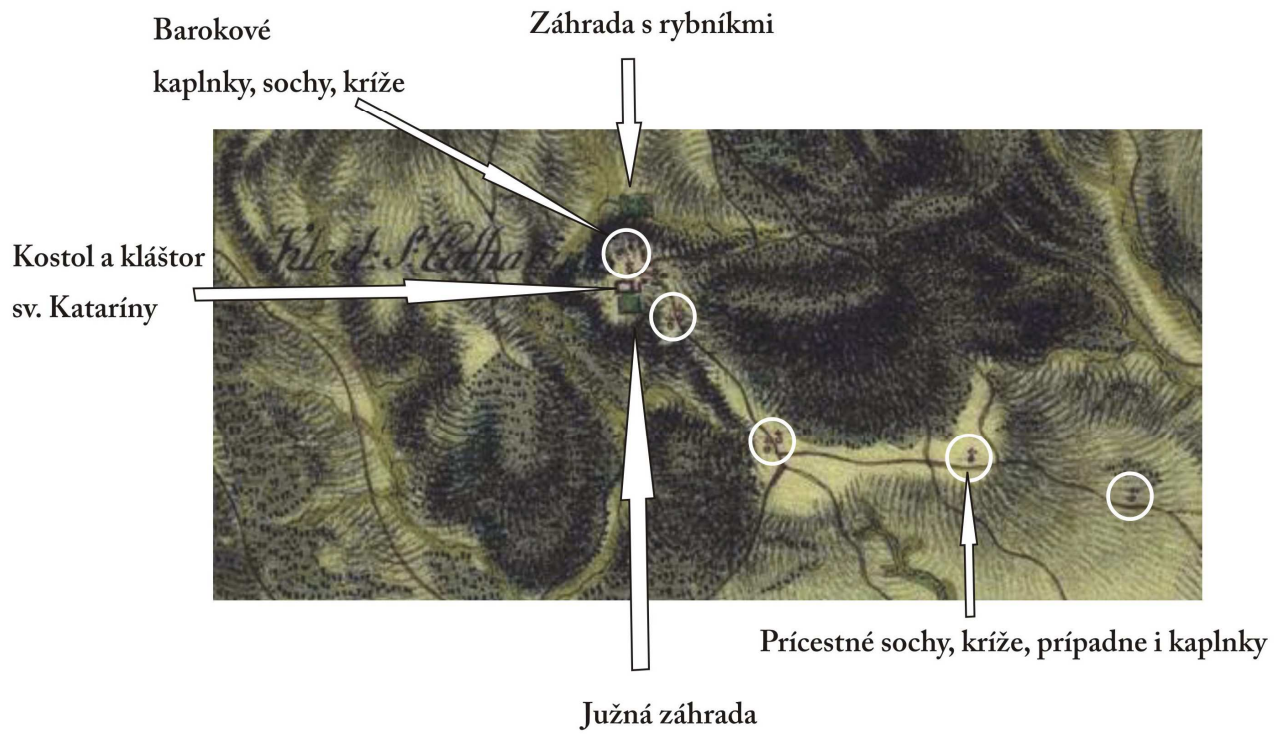
Menšiu zeleninovú záhradku možno hľadať pri budovách noviciátu. Ďalšia záhrada obohaná múrom s rozmermi 65 x 20 siah (127,4 x 39,2 m)⁸ ležala vedľa rybníka (26x16 siah). Slúžila na pestovanie ovocia a nachádzali sa v nej drevené lavičky so stolíkom (Matulová 2003, s. 50. Štátny archív v Bratislave. Fond Mariánska provincia františkánov, inv. č. 780/1 a 780/2, Inventár z r. 1787, s. 18). Na túto záhradu sme sa sústredili pri prieskume podľa mapových podkladov. Išlo o priestor neďaleko prameňa Dubovského potoka, pri ktorom sa nachádzala spomínaná záhrada a rybník (25 siah dlhý a 16 siah široký, t. j. 49 x 31,36 m)⁹. Na mapách z 1. a 2. vojenského mapovania (obr. 7, 8) sa dá zreteľne identifikovať obvodový múr kláštornej záhrady. Tento je počas letných mesiacov výborne ukrytý pod bohatou vegetáciou. Práve prieskumom sa podarilo naraziť na zvyšky tohto obvodového múru (obr. 9). Obzvlášť dobre sa zachoval severný múr. Z južnej strany korešponduje múr s dnešnou lesnou cestičkou, je však pokrytý zeminou, takže pripomína skôr zemný val, ako samotný múr. Zachované murivo vybuďovali z kameňa, na niektorých miestach ešte vidno zvyšky tehál. Jeho šírka bola nejednotná, v niektorých miestach dosahoval 50, inde 60 až 67 cm.

⁶ Projekt záchranu kláštora sv. Kataríny funguje už od roku 1995 vďaka občianskemu združeniu Katarínka (www.katarinka.sk) a ZKSM - Združeniu kresťanských spoločenstiev mládeže (www.zksm.sk). V rámci tohto projektu sa uskutočňuje od roku 1997 aj archeologický výskum.

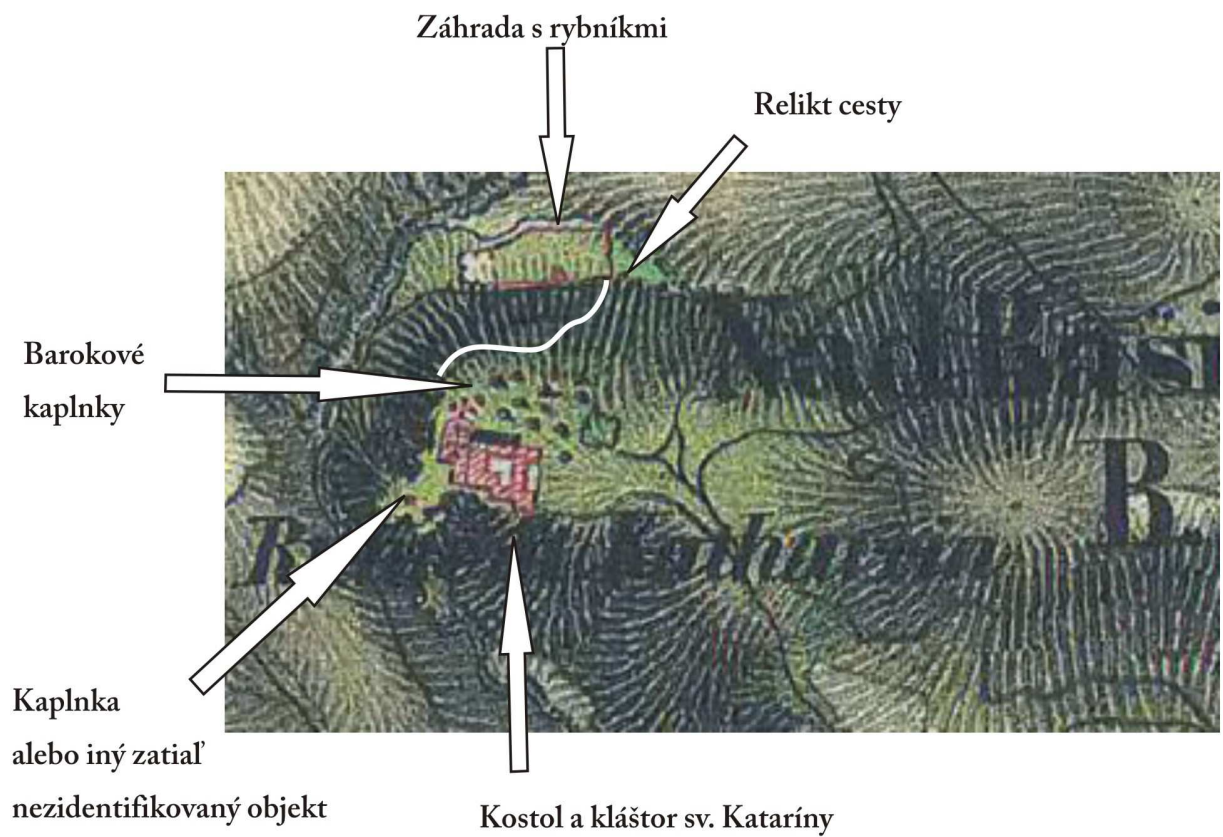
⁷ Na začiatku sa na skúmaní tohto objektu podieľal aj PhDr. Milan Hanuliak, DrSc.

⁸ Matulová 2003, s. 50, Štátny archív v Bratislave. Fond Mariánska provincia františkánov, inv. č. 780/1 a 780/2, Inventár z r. 1787, s. 18. Pravdepodobne sú rozmery záhrady o niečo väčšie - ako je možné vyčítať z aktuálnych rozmerov parciel, korešpondujúcich so súčasným stavom katastrálnej mapy: dĺžka 175 m (140m bez pričlenenej parcely na Z od záhrady), šírka v najužšej časti cca 32m, v najširšej 48 m

⁹ Matulová 2003, s. 50, ŠAB, MPF, inv. c. 930, s. 38. Zvyšky hrádze rybníka sú dodnes v teréne zreteľné, jeho rozmery boli približne 49 x 31, 36 m. V čase spisovania inventára bol už zanedbaný, zarastený trstinou. V tomto popise sa spomína len dolný - väčší rybník, ktorého rozmery korešpondujú s aktuálnou parcelou.

Obr. 7 Kláštor sv. Kataríny na mapách 1. vojenského mapovania

Obr. 8 Kláštor sv. Kataríny na mapách 2. vojenského mapovania

Obr. 9 Obvodový múrik záhrady pri rybníku (foto: I. Kvetánová)

 a Varkonyi Graf Amadé Juditt, fioduskala, wdowa wdobrych form ty
 wy Panu Bode i skubdo Magi-rol-ntskdo Graf Edikdy Gaboras. W Biamyff uwo.
 Sugem timto mozym listem jednému kadeomu komu chcedy, se proshidnyge, a
 mrosdu frosbu Peter Quardiana, toliko j rozsedkdo Conventu Siate Kate-
 rinshdo, ktomu osiduce: wlasnyu potebu klastera, gub dnyedu gmonowan-
 ten kus zabitie, ktora lezy wyse klastera: po nioe Rybniceka, nowcebo, Daro-
 wala sem, i zrikladnygla; aby swadno obratit mody na zabradu, gakorou
 kolywde magy pstr: dnyg ty byt ubnawoggy knobrebe klasterky, krotod zrikada
 gem mozym kradnikom, Dworshim, i Riststom, gale wyshygy yim, tak bududym,
 aby semy gub dobideny, w zrikladnyg listu dnyg, i obranjowaly, gale wyshygy dyed
 Inhabitantow, tak tebe bududych klastera Siate kateyiny, na sode, a na jed,
 tomow mnogich heruwo ty weddy ewiety, w sedkue, gestlytoz n-kebo klaster
 ma tynt negakowce bantowany, i samytrany, eschom, i eschom, na sy Indaly
 brant, i zaslupowost. Dno kedy ty zewonstly i utwrdny tohoto listu wolestny
 mke podpisanim, i pcedety pnty sknulinim Grogym. Datum in Era Crysto
 Szomolan, die 22. Martij, Anno milllesimo, sedcentesimo, quinguesimo, quarto.
 In Franciey, w Biamyff, w Gnamyng,
 In Anno 1654.

Obr. 10 Darovacia listina záhrady z 22. marca 1654

Spomínanú záhradu by bolo možné stotožniť s pozemkom, ktorý kláštora venovala grófka Judita Amadé, vdova Gabriela Erdödiho, v roku 1654. V darovacej listine, vydaney 22. marca v Smoleniciach, doslova spomína kus pažite, ktorá leží powyše kláštora a poniže nového rybníčka (obr. 10). Žiaľ donácia neobsahuje presnejšiu informáciu, ktorá by jednoznačne potvrdila túto lokáciu.. Tento údaj je pre nás cenným dokladom a to nielen

o rozšírení majetku kláštora a založení záhrady. Zároveň dopĺňa informáciu o rybníku, ktorý tu už v tom čase, existoval.¹⁰

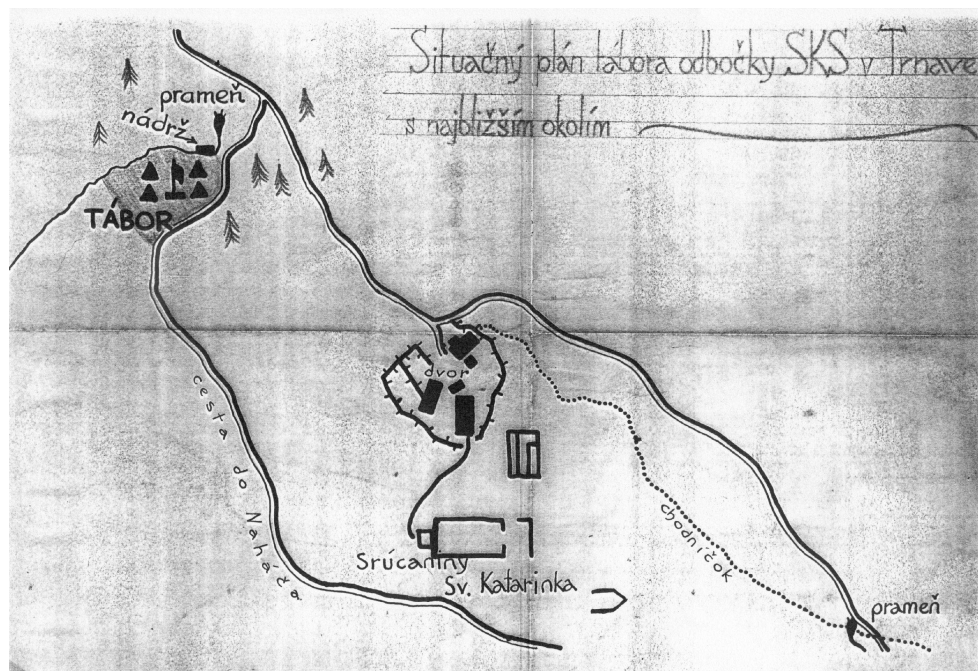
Presný tvar a rozsah záhrady a rybníka by bolo možné zrekonštruovať na základe ďalšieho prieskumu a mapových podkladov z 2. vojenského mapovania, ktoré sa realizovalo až po zániku kláštora ako aj z aktuálnej katastrálnej mapy rešpektujúcej obvod záhrady (obr. 9). Prvé, tzv. jozefínske vojenské mapovanie je na tento účel priveľmi schematické. V priestore záhrady, na jej južnom okraji, približne v strede sa zrejme nachádzala menšia stavba, ktorá mohla slúžiť na odkladanie náradia. Okrem už spomenutých lavičiek a stolíka sa v inventári spomína, že v záhrade sa nachádzali motyky, krhly na zavlažovanie a rebrík (Matulová 2003, s. 50, Státny archív v Bratislave. Fond Mariánska provincia františkánov, inv. č. 780/1 a 780/2, Inventár z r. 1787, s. 18). Do úvahy by prichádzala i menšia pivnica na uskladnenie úrody, túto by však inventár určite spomenul.

Napokon, lokalizáciu záhrady a nielen jedného, ale až dvoch rybníkov potvrdzuje i katastrálna mapa Dechtíc z roku 1898 (Ústredný archív geodézie, kartografie a katastra, Geodetický a kartografický ústav Bratislava), kde sa dá podľa jednotlivých parciel identifikovať ich charakter a funkcia. Na parcele číslo 2982 sa uvádza záhrada, 11 na parcele číslo 2984 jazero 12 a 2985 močiar.¹³ Severne, smerom ku potoku sa tiahla lúka (parc. č. 2983).

V tesnom dotyku so záhradou pri jej východnej hranici sa nachádzajú zvyšky hrádzí až dvoch stupňov rybníkov. Ich rozsah je jednoznačne identifikovaný aj dnešným stavom katastra, kde plochy rybníkov sú samostatnými parcelami. Dnes je jednoznačne možno rozpoznať teleso oboch hrádzí ako aj predstaviť si hladinu rybníkov, pretože tie zanikli zanesením splavenými nánosmi bahna a dnes tvorí naplavené blato kompaktnú pevnú ale vodorovnú plochu evokujúcu hladinu. Táto je síce zarastená drevinami, ale konfigurácia rovnej hladiny je jednoznačná.

Zaujímavými sú tiež archívne pramene z 30-tych rokov 20. stor. V žiadosti slovenských skautov z Trnave z 19. mája 1936 o možnosť utáboriť sa na Katarínke, sa nám zachovala mapa, s vyznačením tábora situovaného priamo v kláštorenej záhrade (obr. 11). Žiadosť bola schválená listom z 5. júna 1936.¹⁴ Vybraný terén, kde sa mali utáboriť chlapci vo veku 12 až 14 rokov od 4. do 20. júla toho istého roku, bol vhodný ako táborisko zrejme z dvoch dôvodov – blízkosť prameňa a nezalesnenosť plochy. Priestor pôvodnej záhrady a rybníkov je do dnešných čias bez súvislého lesného porastu. Pôvodné plochy rybníkov a záhrady sú len po obvode lemované vzrastlými stromami, podľa čoho si možno utvoriť predstavu o ich rozsahu a tvare.

V zalesnenom teréne je dodnes viditeľný relikviant cesty vedúcej od rybníkov a záhrady ku kláštoru. Snáď by ju bolo možné s tostožníť s veľmi ťažko čitateľnou líniou naznačenou na mape 2. vojenského mapovania.

Obr. 11 Situovanie skautského tábora na Katarínke v lete 1936

¹⁰ Magyar Országos Levéltár v Budapešti. „Acta ecclesiastica ordinum et monialium“ Franciscanorum Conventus ad Sanctam Catharinam. 12/44 a 45. Za získanie tohto údaju sme vďační iniciatíve a úsiliu Prof. PhDr. J. Šimončiča, CSs, ktorý zhromaždil o a preštudoval archívny materiál svätokatarínskom kláštore pri Dechticiach uložený v Magyar Országos Levéltár v Budapešti. Za poskytnutie materiálov mu ďakujeme.

¹¹ Podľa výmery katastrálnej mapy z r. 1898: 126 štvorcových siah. Podľa www.katasterportal.sk: 62,08á, 2/3ha, dĺžka 175m (+5 m), šírka max. 48m, šírka min. 32m.

¹² Podľa výmery katastrálnej mapy z r. 1898: 533 štvorcových siah. Podľa www.katasterportal.sk: 19,17á, dĺžka 175m (+5m), obdĺžnik, 54x36m, lichobežník)

¹³ Podľa výmery katastrálnej mapy z r. 1898: 337 štvorcových siah. Podľa www.katasterportal.sk: 12,12á, dĺžka 49-58m, šírka 13-35m, s výpustom potoka v SV rohu).

¹⁴ Slovenský Národný archív v Bratislave, Fond Pálfi – Panstvo Smolenice - Dobrá Voda, Inv. č. 443, č. fasc. 239: List adresovaný Vnútornej správe veľkostatku Jozefa Pálffyho zo dňa 19.5.1936. List Vnútornej správy veľkostatku Jozefa Pálffyho adresovaný Odbočke správy slovenských katolíckych skautov v Trnave, z 5. júna 1936.

Ďalšie objekty v kláštornom komplexe

Východným smerom od kostola dnes stojí zachovaná budova horárne pochádzajúca minimálne z 19. storočia, nemožno však vylúčiť, že stojí na mieste resp. základoch starších budov súvisiacich s ďalšími funkciami kláštora, ako bol napríklad hostinec pre pútnikov (obr 1).

V rokline pod kláštorm ako aj na príľahlých svahoch na juh, západ a sever od kostola, ktoré sú už dnes takmer neprístupné kvôli hustému porastu, je možno očakávať ďalšie zásahy a zaujímavé objekty súvisiace s kláštorným životom a snáď i starším osídlením lokality. Očakávame napríklad zastavenia krížovej cesty v priestore medzi záhradou a kostolom. Podrobnejší prieskum týchto plôch, archívny výskum i využitie geofyzikálnych meraní snáď doplní ďalšie otázky o dejinách i podobe kláštorného areálu.

Sochy

„Bol jeden klášter, neďaleko bílých hor, téš mezi horámi vistavení, kteří jedni lidé podla uctivosti menuvali Swatost, a to pre ti veliké a mnohé svaté odpustki, svaté púti, pre mnohé štácie, a kaplnky, které sa tam nachádzali, asnad i pre mnohé svaté mše, které sa v horách slúžievali.“ (Fándly 1789, s. 380). V okolí kláštora a pozdĺž prístupových ciest sa nachádzali viaceré sochy, či kríže. Kamenné súsošie kríža, ktorý sa pôvodne nachádzal na Katarínke, previezli v 19. storočí do Dechtíc, kde stojí pred vstupom do miestneho kostola. Potvrďuje to i známy bernolákovec, farár z Naháča – Juraj Fándly. Výskyt sôch, krížov, či kaplniek máme doložené i na mape z jozefínskeho mapovania (obr. 7). Žiaľ vojenské mapovania veľmi nepomáhajú v presnom určení sakrálného objektu, keďže značky nerozlišujú medzi kaplnkou, božou mukou či sochou.

Pustovnícka jaskyňa

Zaujímavým zdrojom informácií pre historické vedy nemusia byť len samotné mapové podklady, ale tiež napríklad popisy ku mapám. Konkrétne v prípade Kostola sv. Kataríny sa pomocou popisov ku 1. vojenskému mapovaniu podarilo identifikovať pustovnícku jaskynku a pravdepodobne ju stotožniť s jaskyňou vtedy známeho františkánskeho pustovníka Hypolita Schiembergera,¹⁵ ktorý v nej pustovníčil na začiatku 18. storočia. Inde sa spomína, že žil v jaskynke pod kaplnkou sv. Kríža.¹⁶ Podľa popisov, ktoré v poznámkach spomínajú aj tohoto pustovníka, by bolo možné tiež usudzovať, že ide o jaskynku, ktorá je ešte aj dnes čiastočne zachovaná pod presbytériom kostola v dĺžke cca 7 metrov.¹⁷

Záver

Týmto príspevkom sa snažíme poukázať na dôležitosť dôsledného skúmania všetkých dostupných mapových podkladov, ktoré môžu byť cenným zdrojom informácií nielen pre kartografov, ale aj pre ďalšie vedné odbory zaoberajúce sa historickým bádanim. V prípade Kláštora sv. Kataríny pri Dechticiach už dnes možno konštatovať, že takýto interdisciplinárny prístup pomohol a snáď i v budúcnosti pomôže podhaliť fakty, ktoré by sa bez takéhoto komplexného náhľadu pravdepodobne neboli objavili.

Literatúra

- BEKE, M. (1994): Pázmány Péter egyházlátogatási jegyzőkönyvei (1616 – 1637). Strigonium Antiquum 3, Budapest 1994, s. 223.
- BODORIKOVÁ, S. (2002a). Antropologická analýza kostrových pozostatkov jedinca z krypty zaniknutého kostola Sv. Kataríny pri Dechticiach, okr. Trnava. Bulletin Slovenskej antropologickej spoločnosti, 5, 2002, s. 22 - 27.
- BODORIKOVÁ, S. (2002b) Vývinové anomálie a patologické nálezy na lebkách z rodinnej krypty v ruinách kostola Sv. Kataríny pri Dechticiach, okr. Trnava. Bulletin Slovenskej antropologickej spoločnosti, 5, 2002, s. 28 - 34.
- BODORIKOVÁ, S. – URMINSKÝ, J. (2007). Kostrový hrob z presbytéria zaniknutého kostola sv. Kataríny Alexandrijskej pri Dechticiach (okr. Trnava). Slovenská Antropológia, 10 (2), 2007, s. 4-10.
- BODORIKOVÁ, S. – KVETÁNOVÁ, I. – SLIVKA, M. (2008). Nové kostrové nálezy zo zaniknutého kostola sv. Kataríny pri Dechticiach (okr. Trnava, Slovensko). Slovenská Antropológia 11(1), 2008, s. 14-19.
- FÁNDLY, J. (1789). Dúwerná zmlúwa mezi mníchom a diabľom. Bratislava.
- KLEIN, B. (1999). Jozefínske mapovanie. In : Slovenská archivistika 34, č. 2, s. 78 –88.
- KVETÁNOVÁ, I. – SLIVKA, M. (v tlači). Výskum kláštora a kostola sv. Kataríny Alexandrijskej pri Dechticiach v rokoch 2007 a 2008 (okr. Trnava). AVANS (v tlači).
- KVETÁNOVÁ, I. – URMINSKÝ, J. – HUNKA, J. (v tlači). Kláštor sv. Kataríny v Dechticiach vo svetle nálezov mincí. Zborník SNM. Archeológia (v tlači).
- MATULOVÁ, M. (2003). Kláštor sv. Kataríny pri Dechticiach. Diplomová práca. Bratislava.
- PAŠTEKA, R. – ZAHOREC, P. (2000). Interpretation of microgravimetric anomalies in the region of the former church od St. Catherine, Dechtice. Contributions to Geophysics and Geodesy 30/4, 2000, s. 373-387.
- ŠIMONČIČ, J. (1966). Kláštor a kostol Sv. Kataríny – Dechtice. In. Zprávy Západoslovenského múzea v Trnave č. 5, s. 16– 25.
- ŠIMONČIČ, J. (1989). Kostol a kláštor Sv. Kataríny v Dechticiach. In : Vlastivedný časopis, 1989, č. 4, s. 161 – 166.

¹⁵ Matulová 2003, s. 32.

¹⁶ Matulová 2003, s. 51.

¹⁷Popisky k 1. vojenskému mapovaniu (Militärische Aufnahmen - Josephinische, Beschreibungen). Kriegsarchiv, Wien. BIXa 527.Coll. VIII, Sectio IV. 1.

- ŠIMONČIČ, J. (1998). Mojej Trnave. K dejinám Trnavy a okolia. Trnava, s. 346-351.
- URMINSKÝ, J. (2000). Výskum kláštorného komplexu Sv. Kataríny pri Dechticiach. AVANS 1999, Nitra 2000, s. 143-114.
- URMINSKÝ, J. (2002). Pokračovanie výskumu kláštorného komplexu Sv. Kataríny pri Dechticiach. AVANS 2001, Nitra 2002, s. 215-217.

S u m m a r y

Monastery of Saint Catherine of Alexandria in Dechtice. The possibilities of monastery original territory localisation making use of historic maps, written records and archeological survey

Baroque monastery and church of Saint Catherine of Alexandria near Dechtice (Trnava district) is also known nowadays as "Katarínka". This Franciscan monastery was untypically situated in the woods of Malé Karpaty Mountains. It is well-known that The Franciscans (lat. Ordo Fratrum Minorum) as a mendicant order used to live in towns only. This monastery originated in 1618. The original monastery territory was larger than we see nowadays. Besides the monastery and church ruins there was also some farming background. We can only see the baroque church and the remnants of the south part of the monastery today. There were in the surroundings also small chapels, cemetery with stone fence, well, pub. The farming background consisted of granary, fruit drier, workshop, bakery, pond, two fruit gardens and a vegetable garden. There were chapels, crosses and sculptures of the saints next to the roads.

The only existing historic illustration of the buildings is G. Rugendas' litography dated 1743. Unfortunately, it brings a distortion of the facts especially in the case of the monastery's facade. Archeological survey of Jozef Urminský (sonda II/2000) in 2000 revealed, that the north monastery wall with the main entrance was not as Rugendas' litography suggested. The facade was in one line with the north church wall and only the steeple was a bit forward. Sources that can help to identify the area of the monastery are historic maps of the First and especially the Second military mapping, or a land-register map of 1898. The verification of these facts is enabled by continous archeological, geophysical and historical research of the site. Also useful is archeological survey - not excavations, only surface survey - which revealed in spring 2009 where ponds and gardens were situated. Based on historic sources and maps documents it is possible to detect small baroque chapels in front of the church and monastery. One of them was revealed in archeological survey from 1997 to 2000 (Urminský 2000, pp. 143-144, p. 229 picture. 94). Geophysical survey is planned in the mentioned area in the not too distant future.

Preklad: Martina Matulová – Šujanová

Fig. 1 A bird's-eye view of Monastery of Saint Catherine of Alexandria in Dechtice

Fig. 2 Monastery on the land-register map from late 19th century.

Fig. 3 The reconstruction of the area according to J. Šimončič a J. Štibraný (Šimončič 1989, p. 163)

Fig. 4 The reconstruction of the monastery according to P. Gojdičová (Gojdičová 2003)

Fig. 5 Katarínka on Rugendas litography of 1743

Fig. 6 Analysis of J. Urminský survey (Urminský 2002, 375 pict. 172)

Fig. 7 Monastery of Saint Catherine on 1st military mapping

Fig. 8 Monastery of Saint Catherine on 2nd military mapping

Fig. 9 External wall of northern garden by the pond.

Fig. 10 Deed of Donation of Garden (issued March 22. 1654)

Fig. 11 Position of the Scouts camp at "Katarínka" in summer of 1936.